

RECORDANT EL DOCTOR ARTIGAS

J. PUIG I LA CALLE

*Allò que fa de la mort un mal, és solament allò
que la segueix.*

SANT AGUSTÍ

Vareig conèixer el Dr. VICENÇ ARTIGAS un dia del mes de juliol del 1947. Me'l va presentar el Dr. PI-FIGUERAS, del qual era el primer ajudant, a la clínica del carrer del Remei, a Les Corts. Allà va començar el que jo titularia una amistat respectuosa, basada en una comuni-
tat d'idees; d'aquell tipus d'amistat que com diu ARISTÒTIL, és una sola ànima dintre dos cossos.

Els estius del 1947 i 1948 vareig fer d'aprenent d'instrumentista del Dr. PI-FIGUERAS i del Dr. ARTIGAS; d'ambdós rebé el consell i l'exemple, però vareig poder xerrar més amb el Dr. ARTIGAS, en aquelles «hores perdudes» del poema que un col·lega dedicà al mestre comú. A l'acabar la carrera, i en el ambient familiar de la clínica del carrer del Remei, vareig tornar a conèixer —ara no pas exteriorment—, la personalitat, la gran humanitat del Dr. ARTIGAS, un bon home, un bon company, un cervell genial i romàntic, que no es descobria tot d'una, després de la primera encaixada. Per a mi va ser un company, però un company a qui admirava i respectava, i de qui s'anava produint un traspàs d'idees i d'anhels, veient la seva fruició, exhuberant, mentre operava; perquè és ben curiós que tot el que agradava al Dr. ARTIGAS —pàncreas, tiroide, etc.—, m'anava agradant també a mi, i és el que avui segueix agradant-me.

Era agradable de parlar amb ell; la seva conversació reflectia, fent-ne un bon ús, la seva cultura adquirida; música i art, el que volgueu; literatura...? s'ho havia empassat quasi tot; petites històries i rumors...? també els sabia. I embolcallava tota la seva conversació d'un toc personal fantasiós, genial i romàntic, amb un puntet de dictatorial (això és disculpable, puix havia treballat a Alemanya amb el Dr. SCHMIEDEN). Aquest aire genial, frantasiós i romàntic —paraules que no sé si expressen exactament el que vull dir—, l'explicaré amb un

exemple. A l'estiu del 1968 érem a Praga per un Congrés; un vespre va explicar-nos que aquell dia havia fet una excursió a un castell i un llac; la descripció colorística del lloc —la seva bellesa, els reflexos lluminosos, etc.—, impossibles de captar pel millor pintor impressionista, va fer decidir-nos a anar-hi l'endemà; desgraciadament vàrem deixar-nos a l'hotel nostra fantasia romàntica, i encara que veïèrem un castell i un llac, no poguèrem entreveure res més, i el quadre meravellós que va «vendre'ns» el Dr. ARTIGAS, no va passar de ser un castell i un llac. Benhaurats —i envejats—, els que poden enlairar-se una mica de la matèria opaca, perquè ells veuran la lluentor! Perquè, hi ha una bellesa tant bella, com la de la fantasia?

A la Clínica del Dr. PI-FIGUERAS, del carrer del Remei, el Dr. ARTIGAS era un més a fer barrila, i un bon dia, a les postres d'una boletada —amb caricatures, rodolins i discursos festius—, la conversació va portar-nos a una gran sorpresa: el Dr. ARTIGAS es va atrevir a discutir-nos... de futbol; també feia diana.

A l'any 1951, amb motiu d'esdevenir el Dr. PI-FIGUERAS Cap del Servei de Cirurgia a l'Hospital de Sant Pau, el meu contacte científic amb el Dr. ARTIGAS va intensificar-se, i allà vaig començar a veure la seva veritable dimensió magistral. A l'any 1952 començarem a anar junts, amb tot el respecte que l'edat i categoria comportava —i sempre ha comportat—, a un Congrés Internacional de Cirurgia a Madrid. Vint-i-dos anys després continuàvem essent companys de viatge.

Als Cursos de Cirurgia Abdominal del Servei, era un puntal que no fallava. Les seves conferències eren concretes, didàctiques i les seves afirmacions definitives; alguna lliçó fins i tot podia fer pensar en una apassionada catilinària. Quan escoltava, al vell auditori amb grades de «La Puríssima», amb un aire un xic absent i amb la figura retorçada al seient, hom hauria dit que estava pensant en un altre món, però la seva dialèctica a la discussió era encertada i aguda. De vegades amb l'excusa d'un refredat, hom creia que sordejava; jo podria assegurar que el Dr. ARTIGAS no havia deixat mai de sentir res del que l'interessés.

Jo li dec, en part, haver anat a Amèrica. Va ser ell qui va punxar-me perquè me n'anés amb en FALLIS, un cirurgià americà que havia fet la primera pancreatectomia total per càncer amb èxit. I ell va ser un del grup d'amics que va venir a acomiadar-me al vaixell al mes de juny del 1954. I estic segur que allà, en aquella coberta, va ser feliç perquè la seva fantasia el feia somniar que era ell qui emprenia l'aventura; i el somni és una segona vida! Va donar-me una pila de consells; crec que vaig poder seguir-los tots, i encara recordo emocionat, quan el primer dia que vareig tornar a entrar al quiròfan de Sant Pau, ell operava un goll i va dir-me: —«No em critiquis massa, ara que vens de la Clínica Lahey»—. I és que el Dr. ARTIGAS, encara no ho he reflectit, era a més, un home modest.

No puc deixar de remarcar que, malgrat la seva diferència d'edat i d'autoritat científica sobre tots els que en aquell moment formàvem part del Servei de Cirurgia de l'Hospital, el Dr. ARTIGAS, el sots-director del Servei, era un amic més i sentia i feia, el que sentia i feia la comunitat. El Dr. ARTIGAS fins i tot va jugar un partit de futbol, en camp reglamentari, amb l'equip del Servei. I era un més al grup que, un cop acabada la tasca seriosa a l'Hospital, al mig dia, se n'anava a un bar del Passeig de Sant Joan a prendre un café, a jugar-se un duret als daus i a xerrar del temes menys imaginables; i a riure una estona que, com havia dit alguna vegada, si l'home de les cavernes hagués sabut riure, el curs de la història hauria canviat.

La seva exaltada vocació de magisteri —ensenyar és aprendre dues vegades—, abastada finalment a la Universitat Autònoma, l'exercici primer a l'Escola d'Infermeres de l'Hospital. I allà vaig anar també, de la mà d'ell compartint amb ell —perque ell va voler—, l'ensenyament de la Patologia Quirúrgica d'aquella Escola.

Quan va ser nomenat Cap del Servei d'Urgències de l'Hospital —no hi ha camí de flors que conduïxi a la glòria—, a Cirurgia B vàrem perdre un mestre i un amic. La seva passió pel nou Servei que ell havia fet néixer, ens el va allunyar una mica. Però vaig continuar anant de tronc amb l'amic i el mestre a tots els Congressos regionals, nacionals i mundials.

He conegut al Dr. ARTIGAS, a l'home, a l'amic, viatjant; no tothom és apte per a lligar quan hi ha maletes, avions i hotels pel mig, però ell ho posava fàcil: puntual, mai un mal gest, conversador inagotable, tot li anava sempre bé. Potser perquè complia el que diu FLAUBERT: «És el viatger el que té més importància en un viatge.» Una vegada va arregar-nos de ple a New Orleans, l'huracà «Betsy»; els seus comentaris, on la paraula «brutal» —acepció ARTIGAS—, hi sortia a cada moment, haurien pogut fer competència a una òpera wagneriana o a un discurs d'en DONOS CORTÉS. I desde Sabadell, Lleida o Tokyo, passant per Siam, Chicago, Moscou, Copenhague, Buenos Aires i una llarga llista de noms més o menys exòtics, he compartit l'amistat, la companyia, la taula i els comentaris del Dr. ARTIGAS i de la seva esposa, que tant bé sabia portar-lo i que ajudava a comprendre la seva personalitat.

En l'últim període de la seva vida, els nostres contactes hospitalaris varen tornar a refermar-se; jo com a Cap del Servei de Cirurgia General i Digestiva i ell, superior jeràrquic, com a Cap de la Sots-Divisió de Cirurgia. Vàrem seguir organitzant els Cursos Internacionals iniciats pel nostre mestre comú; va seguir donant-me tota la seva amistat, tota la seva ajuda i tots els seus consells; vàrem discutir en més d'una ocasió, però com poden fer-ho un pare i un fill: amb gran respecte per part del darrer, que sap el que li deu a l'altre i perquè,

per definició, per amistat i agraïment, amb el Dr. ARTIGAS mai hauria volgut discutir seriosament. I a més... sempre hi havia un altre viatge en portes, que esborrava qualsevol nuvolet que hagués pogut quedar penjat. El darrer sopar que vàrem fer junts, va ser el desembre últim a València; ja no es trobava bé i no va ser el Dr. ARTIGAS habitual.

Després, ja ho sabeu bé. Però la seva fantasia, el seu esperit, encara li permeté entrar al seu final veient coses i diagnòstics que ningú més veia. I l'home que tant sabia, el que opinava que sapiguer és la part més important de la felicitat, va deixar-nos, desconeixent que se n'anava cap a la veritable i definitiva Felicitat.

Per acabar, jo recordaria un proverbi que diu més o menys: «Un dia magnífic sols es demostra al vespre.» I ara, quan ja no tenim a l'amic i respectat Dr. ARTIGAS, quan el seu vespre ja ha arribat, crec que puc dir sens dubte, que va ser una magnífica persona, un magnífic metge i, sobre tot, un magnífic company.